

Magnus Norell

Magnus Norell

Falks FN-rapport om Gaza är full av antaganden och saknar handfasta bevis.

FN skjuter skarpt och snett i Gaza

Av MAGNUS NORELL

WASHINGTON. Under den senaste tiden har flera rapporter angående striderna i Gaza i vintras kommit ut. Bland de mer utmärkande är en rapport från FN:s Råd för Mänskliga Rättigheter skriven av Rådets speciella rapportör "för de palestinska territorier ockuperade sedan 1967", professor Richard Falk.

Rapporten, som i 41 punkter summerar vad professor Falk menar är brott mot krigets lagar och internationell rätt, grupperar dessa anklagelser kring fyra huvudområden:

-Hela operationen "Gjutet Bly" var olaglig.

-Israel är skyldig till en rad brott mot de mänskliga rättigheterna därför att landet fortfarande ockuperar de palestinska områdena, inklusive Gaza.

-Det israeliska användandet av våld och de vapen och den taktik man använde sig av under operationen utgjorde brott mot internationell rätt.

-Israel tillät inte civilbefolkningen att fly undan striderna.

Detta är allvarliga anklagelser och rapporten förtjänar därför att synas i sömmarna. Det bör också framhållas att detta inte är någ

argument vare sig för eller emot förekomsten av eventuella israeliska krigsbrott. Den frågan kvarstår naturligtvis. Men just på grund av det allvarliga ämnet är det viktigt att det som skrivs också håller måttet. I synnerhet gäller detta en så tung aktör som FN.

I detta sammanhang spelar det också en roll vem denna FN-aktör är.

FN:s Råd för Mänskliga Rättigheter har utsatts för mycket, och i många fall rättvis, kritik för att mer ha blivit en plats för vissa länders utrikespolitiska utspel och mindre av en plats för verkliga ansträngningar att tillgodose de mänskliga rättigheter som trampas sönder på så många håll idag, inte minst av länder som sitter i Rådet (Saudiarabien och Kina är ett par exempel).

Själva sammansättningen i Rådet har utsatts för kritik; så är endast 17 av rådets 47 medlemmar demokratier i någon mening. Men på denna punkt är knappast helt rättvis. Hela FN-systemet bygger ju på ländermedlemskap och en kompakt majoritet av medlemsländerna i FN är inte demokratiska. I det perspektivet speglar Rådet rätt bra FN:s sammansättning i stort.

Inte heller kan eller bör Rådets sammansättning användas som argument för att vifta bort anklagelser om brott mot krigslagarna eller brott mot mänskliga rättigheter begångna under striderna i Gaza. Om sådana brott har begåtts blir de ju inte mindre allvarliga för att de påpekas av en aktör vars medlemmar inte själva lever upp till FN-normerna.

Det bör dock påpekas att Rådet, i enlighet med FN:s generalförsamling i stort, har ägnat proportionellt mer tid åt konflikten mellan israeler och palestinier än åt någon annan konflikt. Så har i de sessioner Rådet haft sedan 2006, tio specialsessioner och tio reguljära sessioner, samtliga utom en specialstuderat konflikten mellan israeler och palestinier. I alla dessa fall har det rört sig om kritik mot Israel som den part som bryter mot de mänskliga rättigheterna.

Återigen, det betyder inte att denna fråga inte ska tas upp eller inte är viktig. Men det är märkligt att så många andra områden där brott mot mänskliga rättigheter förekommer ymnigt, inte får tillnärmelsevis samma uppmärksamhet av en organisation som förväntas sysselsätta sig med sådana brott över hela världen, och som därför också har representanter från alla FN:s regioner.

Detta specialintresse för just Israel är fullt synligt i rapporten om Gaza. Rapportören, som är en välkänd och meriterad professor i internationell rätt vid Princeton University och gästprofessor vid University of California, Santa Barbara, har också en lång karriär som tuff kritiker av Israel. Vid ett av de mer omtalade tillfällena anklagade professor Falk Israel för att bedriva en politik gentemot palestinierna som riskerade att leda till folkmord. Artikeln publicerades i Sverige av stiftelsen "The Transnational Foundation for Peace and Future Research" i Lund.

Argument som dessa används idag främst av rena antisemiter, från både "traditionella" sådana i skinnskallekretsar och från mer "moderna" i islamistkretsar, och det är rätt ovanligt att personer av professor Falks dignitet använder sig av sådana argument, åtminstone om man försöker behålla någon form av balans och sinne för proportioner.

Men professor Falk har en lång historia av antiisraeliska angrepp och det måste därför antas att professorn, när han skickades för att utreda förhållandena i de palestinska territorierna i december 2008, var väl medveten om att det kunde bli problem med israeliska myndigheter. Det blev det också och professor Falk kom inte ens in i landet utan skickades ut dagen efter. Detta redovisas i rapporten och professorn föreslår att fallet tas upp av The International Court of Justice (ICJ) och att Israel blir föremål för diplomatiska åtgärder.

Med tanke på rapportörens historia av allvarliga och kraftiga anklagelser mot Israel kan det inte ha kommit som någon överraskning att han inte släpptes in i landet. Det är sålunda svårt att helt bortse från möjligheten att detta var helt enligt planerna och att rapportens slutsatser redan var klara. Om Richard Falk verkligen hade velat komma in till Gaza kunde han helt enkelt ha rest via Egypten och inte gjort sig beroende av en regering som redan var misstänksam gentemot både honom och den organisation han representerade.

Rapporten om Gaza skrevs alltså utan att rapportören satt sin fot där. Ett problematiskt förhållningssätt, speciellt när det gäller så allvarliga saker som anklagelser om brott mot krigets lagar och brott mot de mänskliga rättigheterna.

Själva rapporten börjar med att slå fast att hela operationen Gjutet Bly var olaglig. Denna slutsats dras med hänvisning till att i ett läge där det är omöjligt att skilja mellan legitima militära mål och en omgivande civil befolkning får inte en militär operation äga rum. Faran för att skada eller döda icke-kombattanter är för stor. Eftersom Falk drar slutsatsen att så var fallet är hela operationen olaglig. Det är ett briljant argument eftersom det redan från början sätter Israel på de anklagades bänk. Det gör också att det egentligen inte behövs några speciella bevis för enskilda brott, eftersom hela operationen – och därmed också allt det som skedde under operationen – var olagligt.

Operationen var därför i Falks slutsatser "a war crime of the greatest magnitude under international law".

Men en såpass generell slutsats är naturligtvis omöjlig att dra. Det går självklart att göra, i krigstid normala, distinktioner mellan militära och civila mål och så skedde också under operation Gjutet Bly. Syftet för professor Falk är dock inte att gå in på detaljer. Tvärtom gäller det för rapportören att från början slå fast att hela operationen var olaglig och brottslig.

Därmed försvinner ju också behov av att leda i bevis verkliga brott som kan ha begåtts. Vad som också inträder är att det i praktiken blir omöjligt för Israel att försvara sig militärt mot attacker från Gaza. För gör man det bryter man ju mot krigslagarna, i alla fall enligt professor Falk.

Vidare ställs andra mer begränsade militära operationer i ett annat ljus, exempelvis de israeliska attacker som skedde förra året som svar på raketbeskjutningarna från Hamas. Enligt Falks logik var de också olagliga eftersom det ju enligt professorn inte går att skilja på militära och civila mål i Gaza. Detta resonemang passar ju också bra in på Hamas strategi, även om det inte nödvändigtvis är professor Falks avsikt. Hamas gör inte skillnad på sina olika delar, därför är det logiskt att etablera sin milis, inklusive avskjutningsramper för raketer och missiler, mitt bland civilbefolkningen. Ett faktum som rapporten förbigår med tystnad.

Återigen, det betyder inte att brott inte begicks av israeliska styrkor. Så kan mycket väl ha varit fallet, men det får vi inte veta med hjälp av denna rapport.

Detta för in på det andra huvudområdet som rapporten behandlar. Nämligen anklagelsen om att Israel är skyldig till krigsbrott eftersom man fortfarande ockuperar palestinska områden, inklusive Gaza.

Israel evakuerade alla sina bosättningar och militära installationer i Gaza under några dagar i augusti 2005. Efter detta hävdar Israel att de inte längre ockuperar Gaza och därmed inte heller har ansvar för vad som sker där. Ett rimligt argument kan tyckas eftersom varken israeliska trupper eller någon civilbefolkning finns kvar.

Så hur kan då Israel fortfarande betraktas som ockupant? Professor Falk besvarar frågan genom att först hänvisa till att expertis redan har tillbakavisat detta israeliska argument. Han anger dock inga källor för detta påstående. Vidare tillbakavisar Falk det israeliska argumentet med att hänvisa till att eftersom Israel blockerar Gaza helt (han bortser härifrån Gazas södra gräns mot Egypten), är Israel att betrakta som ockupant och därför ansvarig. Följaktligen, anser Falk, gäller den fjärde Genèvekonventionen, såväl som internationell humanitär lag och internationellt kriminal rätt.

2007. Blockaden var ett internationellt svar på Hamas övertagande och inte en enskild israelisk åtgärd. Det var också en markering mot Hamas som ju av både FN och EU klassas som en terroristorganisation.

Professor Falks argument om en fortsatt ockupation av Gaza är även det kraftfullt därför att det så att säga a priori gör Israel skyldig. Om Israel fortfarande ockuperar Gaza, utan att vara där, blir det ju svårt att fransäga sig ansvar. Detta betyder självklart inte att blockaden inte drabbar den palestinska befolkningen. Och det betyder inte heller att det inte kan förekomma kollektiva bestraffningar, något som ju är förbjudet.

Det betyder också att Israels möjligheter att svara på de angrepp som pågått under hela den tid som gått sedan evakueringen begränsas, om man inte vill bryta mot internationell rätt och krigslagar vill säga. Av detta följer att oavsett om Israel använder sig av militära medel eller icke-militära medel så är det brott mot både internationell rätt och krigets lagar.

Detta för in på det tredje huvudområdet som professor Falk tar upp. Det gäller anklagelsen om att Israels användande av militär våld, liksom den taktik och de vapen man använde, utgjorde brott mot internationell rätt. Argumentet baseras på att hela operationen var olaglig och att därmed i princip allt som skedde under operationen också bröt mot internationell rätt och krigslagarna.

Detta förhållningssätt blir problematiskt eftersom det inte alls tar hänsyn till skälen för den israeliska operationen.

Utgångspunkten är att allt israeliskt agerande är olagligt redan från början och då spelar det ingen roll vad som låg bakom. Vänsterordning kanske invänder att Hamas raketattacker mycket väl kan vara skäl för självförsvarsprincipen, i synnerhet som dessa beskjutningar tog fart först efter det att Israel lämnat Gaza och det således inte fanns något skäl för Hamas att fortsätta sitt motstånd mot ockupationen.

Denna fråga väljer professor Falk att glida undan. I stället slår han fast att palestinierna har rätt till "resistance within the limits of international humanitarian law" samt att eftersom den palestinska sidan (Hamas) följde vapenvilan, och att det var israeliska åtgärder som hela tiden bröt den (och därmed "tvingade" Hamas att svara), så fanns det implicit fog för palestinska attacker.

Det här är ett av de få tillfällen där professor Falk alls diskuterar Hamas agerande och det är också ett av de få tillfällen där han o far med osanning. Det är lätt att konstatera att Hamas, under hela tiden som vapenvilan var i kraft, antingen själva eller via andra grupper sköt raketer och missiler in i Israel. Att diskutera "vem som började", blir lite som att försöka komma fram till om det var hönan eller ägget som var först. Men genom att inte alls diskutera orsakerna till det israeliska agerandet, alldeles oavsett om detta agerande sedan ledde till några brott mot krigets lagar eller andra förbrytelser mot humanitär rätt, blir det en mycket olycklig vinkling som inte bidrar till att utröna vad som faktiskt hände under striderna.

Vidare menar professor Falk att det israeliska angreppet inte kan betraktas som självförsvar eftersom Israel redan var att betrakta som ockupant och sålunda inte hade behov av att försvara sig.

Detta något märkliga resonemang understöds av argumentet att eftersom det är Hamas som försvarar sig mot Israel, så faller det israeliska argumentet om rätt till självförsvar. I något som möjligen kan vara ett tecken på att professor Falk känner att han h ute på svag is, skyndar han sig att säga att om det ändå skulle visa sig att Israel faktiskt har rätt till självförsvar, så var angreppet oproportionellt och sålunda ändå ett brott mot krigets lagar.

För att ingen skall sväva i okunnighet om vad som gäller så använder sig professor Falk av ytterligare ett argument för att visa på det olagliga i hela operationen samt dra i bevis att Israel bröt mot internationell rätt och krigets lagar.

Argumentet går ut på att eftersom man inte nått någon diplomatisk/politisk lösning så fanns det inget skäl för att initiera väpnade aktioner. En väpnad aktion måste alltid vara det sista alternativet och får bara användas när alla andra alternativ misslyckats. Det är ett smidigt argument som bygger på att så länge det inte finns någon diplomatisk/politisk lösning så betyder det att dessa alternativ inte är uttömda. Sålunda finns inget behov av någon militär intervention och därför blir varje militär intervention, a priori olaglig.

Detta cirkelresonemang tar inte hänsyn till Hamas strategi under många år. Nämligen att använda sig av en rad olika taktiska knep i kampen mot Israel, inklusive kortare vapenvilor och raketattacker, när detta anses leda till resultat. Överhuvudtaget behandlas inte Hamas annat än i förbigående och för läsaren blir bilden av ett Israel som till synes helt oprovocerat attackerar ett instängt Gaza tydlig.

Här kommer sålunda det sista huvudområdet som professor Falk tar upp. Anklagelsen om att Israel medvetet hindrade den palestinska civilbefolkningen från att kunna fly undan striderna. Denna punkt har visst fog för sig. Gaza är trångbott och var satt under blockad vid tiden för stridernas utbrott. Den del av Gaza som främst blev utsatt, den norra tredjedelen, skars mer eller mindre av från resten av Gazaremsan mot slutet av operationen. Professor Falk anklagar här Israel för att medvetet hindrat flyktingar från att fly undan striderna.

Men som så mycket annat i rapporten utelämnar professor Falk fakta som möjligen kunde ge en mer nyanserad bild av vad som hände.

För det första varnade den israeliska militären civilbefolkningen via radio, telefon, flygblad och högtalare. För det andra tillät man visst civila att fly undan striderna söderut. Inget av detta är ämnat att på något sätt förringa de påfrestningar och våld som befolkningen utan tvekan utsattes för under striderna. Inte heller undantar det Israel från ansvar för eventuella brott och övergrepp under operationen. Tvärtom, under mars månad, ungefär samtidigt som professor Falks rapport blev offentliggjord, kom det fram uppgifter i Israel om att soldater visst begått övergrepp och att det fanns exempel som tydde på att brott mot krigslagarna och internationell rätt begåtts. Flera av dessa fall har blivit föremål för utredningar och det återstår att se huruvida dessa kommer att leda vidare till åtal.

Det finns ingen anledning att tro att professor Falk är något annat än en person med patos för humanitär rätt och med ett äkta engagemang för palestinierna. Men inget han skriver i sin kapacitet som speciell rapportör för FN:s Råd för Mänskliga Rättigheter ger stöd för några påståenden om konkreta brott. I stället är rapporten fylld med antaganden och uttryck av typen "troligen", "det anses klart att", "utan tvekan", allt utan några handfasta bevis.

Det är tragiskt ur flera perspektiv. I stället för att främja detta viktiga och så missköta ämne, vilket inte minst FN bidrar till genom den nuvarande inriktningen i Rådet, blir resultatet det motsatta. Det är svårt att frigöra sig från misstanken om att alla antaganden och slutsatser som kommer fram i rapporten redan fanns där, i synnerhet som professor Falk aldrig besökte Gaza innan han skrev rapporten, även om de byggde på äkta engagemang.

I stället blir rapporten ännu ett vapen för det redan så anti-israeliska FN och i synnerhet dess Råd för Mänskliga Rättigheter att använda för att isolera Israel ännu mer. Det kommer utan tvekan att göra vettiga undersökningar ännu svårare och man kan konstatera att med sådana vänner behöver palestinierna egentligen inga fiender.

Magnus Norell är forskare vid Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), gästforskare vid The Washington Institute for Near East Policy och kolumnist för Utrikesbloggen.se.

26 mars 2009